

Luokka-asemalla on yhä vaikutusta äänestäjien puoluevalintoihin

Luokkakantaisen äänestämisen laskusta on puhuttu kansainvälisissä tutkimuksissa jo pitkään, mutta havaittuun trendiin pitäisi Suomessa suhtautua varauksellisemmin. Yksi tärkeä syy on verrattain korkea luokkasamastuminen 2000-luvun Suomessa – noin yhdeksän äänioikeutettua kymmenestä kokee kuuluvansa johonkin yhteiskuntaluokkaan. Luokkasamastumisen on todettu vaikuttavan merkittävästi äänestäjien arvoihin ja asenteisiin, jotka ohjailevat heidän puoluevalintojansa.

Johdanto: yhteiskuntaluokat poliittisena jakolinjana

Luokkaäänestämällä tarkoitetaan äänestyspäätöksiä selittävää toimintamallia, jossa äänestetään omaa yhteiskuntaluokkaa edustavaa puoluetta¹. Sillä on pitkät perinteet länsimaissa demokratioissa, joissa yhteiskuntaluokkarakennetta on pidetty yhtenä merkittävimpänä poliittisena jakolinjana – monipuoluejärjestelmien poliittiset puolueet ovat syntyneet sen pohjalta². Luokkajaon juuret ulottuvat teollisen vallankumouksen syntyaikeihin, jolloin syntyi vastakkainasettelua työtä tekevän ja omistavan väestöryhmän välillä. Alun alkaen jakolinja erotteli hyvin voimakkaasti kansalaisia, mistä kumpusi erityisesti työtä tekevän luokan etuja puolustavia poliittisia järjestöjä³.

Yhteiskuntaluokkien katoamisesta ja muutoksesta on kuitenkin keskusteltu viime vuosikymmeninä yhteiskuntatieteissä ahkerasti⁴. Yhteiskunnan läpikäymän taloudellisen, ammatillisen ja väestöllisen rakennemuutoksen on nähty muovaavan perinteistä ammatteihin nojaavaa luokkakajoa, mikä on kannustanut tutkijoita jopa kyseenalaistamaan yhteiskuntaluokkien olemassaoloa. Toisaalta osa tutkijoista on korostanut yhteiskuntaluokkien merkityksen säilymistä ja luokkajaon voimistumista viime vuosina⁵. Vaikka luokat ovat muutoksessa, niitä on pidetty tärkeänä väestöllisiä eroja, etenkin eriarvoisuutta, selittävänä tekijänä. Yhteiskuntaluokat näkyvät kulutusmahdollisuuksissa, elämäntavoissa sekä työelämässä työn luonteessa ja työehdoissa⁶.

Keskustelu luokkien katoamisesta ja muutoksesta on heijastunut myös luokkaäänestämistä ja sen laskua käsitteleviin tutkimuksiin⁷. Äänestäjien luokka-aseman

vaikutuksen heidän vaalikäyttäytymiseensä on nähty heikentyneen. Voimakkaimmin luokkaäänestämisen on katsottu vähentyneen työväenluokkaisten äänestäjien keskuudessa⁸.

Tutkimuskirjallisuus on eritellyt lukuisia syitä luokkaäänestämisen laskulle. Sen on esitetty olevan kytköksissä puoluekentän pirstoutumiseen ja yhteiskunnan laajamittaisiin rakenteellisiin muutoksiin länsimaissa. Rakenteellisista muutoksista yleisimpiä ovat globalisaatiokehitys, koulutustason nousu, työelämän yleistynyt epävakaus, työkuulttuurin muutos sekä väestön ikääntyminen. Näiden tekijöiden on nähty muokkaavan sekä poliittista järjestelmää että äänestäjäkunnan yhteiskunnallisia mieltymyksiä, mikä on heikentänyt äänestäjän luokka-aseman ja puoluevalinnan välistä sidettä.

Olisiko luokkaäänestämisen laskuun syytä suhtautua varauksellisemmin?

Länsimaiset monipuoluejärjestelmät ovat viime vuosikymmeninä olleet murroksessa. Yhteiskunnan rakenteellisten muutosten rinnalle on vähitellen noussut myös uudenlaisia uhkakuvia kuten ilmastonmuutos, kiihtyvä teknologiakehitys ja kyberuhat, kasvava muuttoliike ja maailmaa 2020-luvulla rajusti koetellut Covid-19-pandemia⁹ sekä Venäjän käymä hyökkäyssota Ukrainassa. Nämä rakennemuutokset ja kuohunnat ovat vaikuttaneet merkittävästi myös poliittisiin valintoihin ja vaihtoehtoihin.

Tutkijat ovat erimielisiä siitä, ohjaako luokkaäänestämisen laskua ennen kaikkea muutokset politiikan kysynnässä vai tarjonnassa. Ovatko äänestäjäkunnan arvot ja asenteet sekä sen seurauksena puoluepoliittiset preferenssit vai puolueiden tarjoamat poliittikkavaihtoehdot

”Miksi sitten luokkaaänestämisen laskun on havaittu olevan huomattavasti jyrkempää työväenluokassa kuin muissa yhteiskuntaluokissa?”

muuttuneet?¹⁰ Tapahtuuko muutos ”alhaalta ylöspäin” vai ”ylhäältä alaspäin”?¹¹

Rakenteellisten muutosten ohella sosiokulttuuristen teemojen vahvistumisen on nähty selittävän sekä populististen radikaalioikeistopuolueiden että 1980-luvun vihreästä liikehdinnästä versoneiden vihreiden puolueiden nousua länsieurooppalaisissa monipuoluejärjestelmissä. Äänestäjien arvot ja asenteet voidaankin nähdä liikkeellepanevinä tekijöinä, jotka ovat paitsi irtaannuttaneet äänestäjät vanhoista puolueista myös saaneet heidät etsimään uutta poliittista kotia.¹²

Miksi sitten luokkaaänestämisen laskun on havaittu olevan huomattavasti jyrkempää työväenluokassa kuin muissa yhteiskuntaluokissa? Yksinkertaisimpana selityksenä on pidetty työväenluokkaisten ammattien vähenemistä teollistuneissa demokratioissa. Esimerkiksi Suomessa työntekijäammateissa toimivan väestön osuus työssäkäyvistä väestöstä on laskenut 45 prosentista 24 prosenttiin 1970-luvulta 2020-luvulle tultaessa¹³. Myös ammattiyhdistysliikkeen asema on heikentynyt 2000-luvulla, mikä on näkynyt konkreettisesti ammattiliittojen jäsenmäärien laskuna. Lisäksi jo edellä mainittujen rakennemuutosten on katsottu kohdistuneen kaikista voimakkaimmin työväenluokkaan.

Luokkaaänestämisen lasku on havaittu lukuisissa tutkimuksissa, mutta osa tutkijoista suhtautuu trendiin varauksellisemmin. Ensinnäkään 2000-luvun vaalitulokset etenkin Pohjoismaista eivät anna vahvoja viitteitä siitä, että työväenluokkaisuus olisi menettänyt voimakkaasti merkitystä äänestyspäätöksiä selittävänä tekijänä¹⁴. Toisekseen osa tutkijoista on kyseenalaistanut sen, kuinka luotettavasti ammattiasema mittaa luokka-asemaa¹⁵. Äänestäjien ammattien sijaan tutkijat ovat kiinnostuneet luokka-aseman niin kutsutuista subjektiivisista mittaustavoista, joista luokkasamastuminen on tavannut olla tyypillisin. Kyselytutkimuksissa luokkasamastumista mitataan kysymyksellä: ”Mihin yhteiskuntaluokkaan katsot lähinnä kuuluvasi?”. Tyypillisesti vastausvaihtoehdoiksi annetaan työväenluokka, alempi

keskiluokka, keskiluokka, ylempi keskiluokka, yläluokka ja ei mikään luokka. Esimerkiksi Suomessa kansallisten Eduskuntavaalitutkimusten (FNES 2003–2019) mukaan edelleen noin yhdeksän kymmenestä äänestäjästä kokee samastuvansa johonkin yhteiskuntaluokkaan. Tällainen havainto antaa vahvaa näyttöä siitä, etteivät yhteiskuntaluokat ole kadonneet mihinkään. Tuoreiden tanskalaistutkimusten mukaan yhteiskuntaluokat määrittävät yhä yksilöiden käsityksiä itsestä, toisista yksilöistä ja yhteiskunnasta yleensäkin¹⁶. Luokkasamastuminen tarjoaa myös uudenlaisen näkökulman luokkaaänestämisen mekanismeihin. Oman luokka-aseman tiedostaminen ja tunnesiteen luominen tiettyyn luokkaan johtaa tiettyjen arvojen omaksumiseen ja selittää luokkakantaisia äänestyspäätöksiä¹⁷.

Mitä kuuluu luokkaaänestämiselle Suomessa?

Vaikka Suomi teollistui ja modernisoitui verrattain myöhään, yhteiskuntaluokkiin perustuva jakolinja on ollut perinteisesti yksi maamme poliittista järjestelmää voimakkaimmin halkovista vastakkainasetteluista. Muiden Pohjoismaiden tapaan luokkaaänestäminen on ollut Suomessa verrattain korkealla tasolla pitkään sotien jälkeen ja aina 2000-luvulle asti. Luokkajako on luonut pohjan talouspoliittiselle vasemmisto-oikeisto-jaotellulle, joka on tärkeä 2020-luvun Suomessakin.

Verrattain tuore kansainvälinen tutkimus osoittaa, että äänestäjän ammatin mukaan mitatun luokka-aseman ja puoluevalinnan välinen korrelaatio oli vertailussa mukana olleista 17 länsieurooppalaisesta demokratiasta korkeinta juuri Suomessa¹⁸. Äänestyskäyttäytymisestä on silti tullut Suomessakin lyhytjännitteisempää ja siten tutkijoille vaikeammin ennustettavaa. Kansalliset Eduskuntavaalitutkimukset ovat osoittaneet, että äänestäjien puolueuskollisuus on heikentynyt, liikkuvien äänestäjien osuus on kasvanut ja äänestyspäätösten taustalla painottuvat yhä useammin yksittäiset politiikan asiakysymykset¹⁹.

Luokkaaäänestämisen laskun merkkejä on Suomessa havaittu etenkin työväenluokkaisten äänestäjien keskuudessa. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan pitää vuoden 2011 eduskuntavaaleja, joissa iso joukko työväenluokkaisia äänestäjiä siirtyi SDP:n takaa perussuomalaisten kannattajiksi. Väistämättä edellä mainitut yhteiskunnan ammatti- ja elinkeinorakenteen muutokset sekä syventyvä globalisaatiokehitys ovat osuneet etenkin vasemmistopuolueiden kannatuslukuihin Suomessa. Vasemmistopuolueiden, SDP:n ja vasemmistoliiton, kannatuksen lasku näkyi etenkin vuoden 2015 eduskuntavaaleissa, joissa niiden yhteiskannatus jäi 23,6 prosenttiin. Puolueiden yhteiskannatus nousi vuoden 2019 eduskuntavaaleissa 25,9 prosenttiin, mutta vaalit voittaneen SDP:n kannatus oli vain 17,7 prosenttia. Kannatuslukema on paitsi historiallisesti matalin eduskuntavaalit voittaneen puolueen kannatus myös SDP:n historian toiseksi matalin tulos eduskuntavaaleissa.²⁰

Työväenluokkaisten äänestäjien liikkuminen perussuomalaisten taakse 2010-luvun vaaleissa muovasi uudeksi puolueiden välisiä voimasuhteita. Alettiin esimerkiksi puhua *perinteisten kolmen suuren puolueen* sijaan *neljästä keskiuudesta puolueesta*²¹. Luokkasamastumisen käsite auttaa selittämään tätä muutosta²². Työväenluokkaan samastuminen ja ammattiasema työntekijänä eivät suinkaan kulje aina käsi kädessä. On mahdollista samastua työväenluokkaan ilman työntekijän ammattiasemaa tai samastua keskiluokkaan, vaikka olisikin ammattiryhmältään työntekijä. Lapsuudenkodin luokkaperinnön yhteys aikuisiän luokkasamastumiseen ammattiasemasta ja koulutustasosta huolimatta on kiistaton²³. Tämä selittää ainakin osittain myös sitä, miksi työväenluokkaan samastuminen on pysynyt 2000-luvulla Suomessa verrattain vakaana, vaikka perinteiset työväenluokkaiset ammatit ovat tasaisesti vähentyneet. Keskimäärin noin kolmasosa äänestäjistä on koko 2000-luvun ajan samastunut työväenluokkaan.

Tutkimustulosten valossa työväenluokkaan samastuminen on huomattavasti työnväenluokkaista ammattiasemaa voimakkaammin yhteydessä vasemmistopuolueiden äänestämiseen 2010-luvun eduskuntavaaleissa²⁴. Sen sijaan työväenluokkainen ammattiasema yhdistettynä keskiluokkaan samastumiseen näyttäisi johtaneen todennäköisemmin perussuomalaisten tai keskustan kuin vasemmistopuolueiden äänestämiseen. Mikä voisi selittää tätä erilaisista mittauksista kumpuavaa eroa?

Selitykseksi on viimeaikaisessa tutkimuksessa tarjottu äänestäjän luokkasamastumisen ammattiasemaa voimakkaampaa yhteyttä tämän arvoihin ja asenteisiin ja siten myös puoluevalintaan²⁵. Perinteisesti työväenluokkaisille äänestäjille on ollut Suomessa ominaista vasemmistolainen talouspoliittinen orientaatio. Sosiokulttuuriselle jakolinjalle ominaiset politiikan asiakysymykset, kuten maahanmuutto, vähemmistöjen oikeudet sekä ilmastokysymykset, ovat tulleet lähelle kaikkien äänestäjien arkielämää. Työväenluokka, duunarit, on tavanomaisesti nähty globalisaation häviöinä²⁶. Tästä syystä duunareiden on katsottu painottavan puoluevalinnoissaan yhä voimakkaammin

sosioekonomisten asiakysymysten sijaan tai rinnalla sosiokulttuurisia asiakysymyksiä.

Miten työväenluokkaan samastuminen ja työväenluokkainen ammattiasema sitten ohjailevat Suomessa työväenluokkaisten äänestäjien arvoja ja asenteita sekä puoluevalintoja? Eduskuntavaalitutkimusaineistoilla tehtyjen tutkimusten mukaan työväenluokkaan samastuminen on yhteydessä vasemmistolaiseen talouspoliittiseen orientaatioon ja vastaavasti keskiluokkaan samastuminen sekä oikeistolaisempaan talouspoliittiseen orientaatioon että konservatiivisempaan sosiokulttuuriseen orientaatioon, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa esimerkiksi varauksellisempaa suhtautumista maahanmuutto- ja ympäristökysymyksiin. Tämä on yksi varteenotettava selitys sille, miksi työnväenluokan äänet ovat 2010-luvulla alkaneet jakautua yhä useammalle eduskuntapuolueelle.

Erityisesti perussuomalaisten kasvanut suosio työväenluokkaisten äänestäjien keskuudessa selittyy pitkälti luokkasamastumisen ja ammattiaseman eriytymisenä ja tähän yhdistyville määrättyillä arvo- ja asenneorientaatioilla. Toisin sanoen perussuomalaisten kannatus ei 2010-luvulla ole ollut niin vahvasti kytköksissä työväenluokkaan samastumiseen kuin työväenluokkaiseen ammattiasemaan. Keskiluokkaan samastuvat duunarit kannattavat tyypillisemmin konservatiivisempia sosiokulttuurisia arvoja, kuten tiukempaa maahanmuuttopolitiikkaa, epäileväisempää suhtautumista ilmastokysymyksiin ja tiukempaa kuria sekä järjestystä. Vastaavasti työväenluokkaan samastuvat duunarit sekä muussa kuin työntekijäasemassa toimivat mutta työväenluokkaan samastuvat äänestäjät, kannattavat todennäköisemmin vasemmistolaisempaa talouspolitiikkaa, kuten laajaa julkista sektoria ja laajamittaista verotusta. He myös suhtautuvat kriittisemmin markkinatalouden sekä yrittäjyysvetoisuuden kasvuun Suomessa.

Huomionarvoista on sekin, että työväenluokkaisten äänestäjien keskuudessa kannatusta saavat puoluekentän sosiokulttuurisen ulottuvuuden ääripäät: perussuomalaiset ja vihreät. Tätä selittää parhaiten juuri työväenluokkaisuuden kaksikulotteinen määrittely luokkasamastumisen ja ammattiaseman mukaan sekä siitä seuraavat määrätty arvot ja asenteet. Sosioekonomisen ja sosiokulttuurisen arvo- ja asenneorientaatioiden lisäksi myös EU-kysymyksen on havaittu vaikuttavan työväenluokkaisten äänestäjien puoluevalintoihin.²⁷ Suhtautuminen Euroopan unioniin on Suomessa tyypillisesti jakanut kantoja myös puolueiden sisällä, ei vain niiden välillä²⁸. Mielenkiintoinen havainto on se, että jonkinasteinen EU-kriittisyys yhdistää selvästi kaikkia työväenluokkaisia äänestäjiä, määriteltiin heidät sitten ammattiaseman tai luokkasamastumisen perusteella. Perussuomalaiset on epäilemättä eduskuntapuolueista parhaiten onnistunut kanavoimaan EU-kriittisyyden omiin kannatuslukuihinsa²⁹.

Viime kevään eduskuntavaaleista kerättyjen tutkimusaineistojen analysoiminen on vasta alkanut. Siitä huolimatta on lopuksi kiinnostavaa pohtia luokkaaäänestämistä myös tuoreiden vaalien näkökulmasta. Vaaliteemoissa klassiset talouspolitiikan kysymykset korostuivat, mikä teki vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden näkyväksi.

Samanaikaisesti perussuomalaiset tarjosi selvästi muiden keski suurten puolueiden (keskusta, kokoomus ja SDP) linjoista erottuvan vaihtoehdon erityisesti maahanmuutto- ja ilmastokysymyksissä sekä Suomen EU-politiikassa.

Vaaliheväänä puhuttivat myös puoluejärjestelmän blokkiutuminen ja taktinen äänestäminen. Vihervasemmistolaisen blokin muodostivat entisistä hallituspuolueista SDP, vihreät ja vasemmistoliitto. Yhdistettynä taktiseen äänestämiseen blokkiutumisesta hyötyi vaalituloksesta päätellen eniten SDP³⁰. Äänestäjien liikkumista tämän blokin sisällä ei tässä tekstissä esitettyjen tutkimustulosten valossa ole vaikeaa ymmärtää. Työväenluokkaan samastuvien äänestäjien keskuudessa nämä kolme puoluetta ovat olleet suosituimpia 2000-luvun aiemmissa eduskuntavaaleissa. Vaalien kärkiteemojen keskittyminen vasemmisto-oikeis-

to-ulottuvuudelle suosi vihervasemmistoblokin puolueista varmasti eniten SDP:tä, joka on tutkimustulosten mukaan onnistunut aikaisemmissa eduskuntavaaleissa saamaan ääniä juuri niiltä työväenluokkaisilta äänestäjiltä, joiden sosioekonominen orientaatio on vasemmistolainen³¹.

Tulevissa tutkimuksissa on mielenkiintoista tarkastella lähemmin sitä, miten korkeana luokkasamastuminen säilyy äänestäjäkunnassa, sekä sitä, eriytyvätkö luokkasamastuminen ja ammattiasema entisestään toisistaan. Epätodennäköiseltä näyttää ainakin se, että äänestäjien luokka-asema menettäisi kokonaan merkityksensä heidän äänestyspäätöstensä taustalta. Olennaista on ottaa äänestäjien luokka-aseman tarkastelussa huomioon myös luokkasamastuminen, joka selvästi ohjailee heidän arvojansa ja asenteitansa.

Viitteet

- 1 Esim. Alford 1963; Dalton ym. 1984; Evans 2000; Evans & Tilley 2017; Knutson 2006; Lazarsfeld ym. 1948; Lipset & Rokkan 1967.
- 2 Lipset ja Rokkan 1967; Bartolini & Mair 1990; Franklin ym. 1992.
- 3 Karvonen 2014; Pesonen & Riikinen 2002.
- 4 Esim. Clark & Lipset 1991; Pakulski & Waters 1996; Clark 2003.
- 5 Esim. Brooks ym. 2006; Järvinen & Kolbe 2007; Sosnaud ym. 2013; Savage 2015.
- 6 Erola 2010; Melin & Blom 2012; Savage ym. 2013.
- 7 Butler & Stokes 1974; Dalton ym. 1984; Clark & Lipset 1991; Knutsen 2006.

- 8 Kitschelt 1994; Gingrich & Häusermann 2015; Rennwald 2020.
- 9 Borg ym. 2020; ks. myös Norris & Inglehart 2019.
- 10 Esim. Karvonen 2014.
- 11 Evans & Tilley 2012.
- 12 Esim. Gingrich & Häusermann 2015; Dalton ym. 1984; Evans & Tilley 2012.
- 13 Tilastokeskus 2022.
- 14 Esim. Bengtsson ym. 2014; Oskarson & Demker 2015; Tiihonen 2021.
- 15 Oskarson 1994; Hout 2008; Sosnaud ym. 2013.
- 16 Robison & Stubager 2018; Sommer Harrits & Stubager 2020.
- 17 Bengtsson & Berglund 2010.
- 18 Knutsen 2018.
- 19 Borg ym. 2020; Grönlund & Westinen 2012; Söderlund 2020; Westinen 2015.
- 20 Borg 2019; Nurmi 2019.

- 21 Esim. Mykkänen & Virtanen 2020, 199.
- 22 Tiihonen 2021.
- 23 Tiihonen 2021; ks. myös Tiihonen ym. 2016.
- 24 Tiihonen 2021; ks. myös Tiihonen & Söderlund 2023.
- 25 Ares 2020; Tiihonen 2021; Langsæther ym. 2021; Sosnaud ym. 2013; Oskarson 2016; D'Hooge ym. 2018.
- 26 Kriesi ym. 2006.
- 27 Tiihonen 2021; Tiihonen & Söderlund 2023.
- 28 Esim. Westinen 2015.
- 29 Tiihonen 2021.
- 30 Grönlund 2023.
- 31 Tiihonen 2021.

Kirjallisuus

- Alford, Robert, *Party and Society. The Anglo-American Democracies*. Rand McNally, London 1963.
- Ares, Macarena, Changing Classes, Changing Preferences: How Social Class Mobility Affects Economic Preferences. *West European Politics*. Vol. 43, No. 6, 2020, 1211–1237.
- Bartolini, Stefano & Mair, Peter, *Identity, Competition and Electoral Availability*. Cambridge University Press, Cambridge 1990.
- Bengtsson, Mattias & Berglund, Tomas, Social rörlighet och klassidentifikation. Teoksessa *Fråga om klass: levnadsförhållanden, livstil, politik*. Toim. Maria Oskarson, Mattias Bengtsson & Tomas Berglund. Liber, Malmö 2010, 30–41.
- Bengtsson, Åsa, Hansen, Kasper M., Hardarson, Olafur, Narud, Hanne Marthe &

- Oscarsson, Henrik, *The Nordic Voter*. ECPR Press, Colchester 2014.
- Borg, Sami, The Finnish Parliamentary Election of 2019: Results and Voting Patterns. *Scandinavian Political Studies*. Vol. 42, No. 3–4, 2019, 182–192.
- Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina & Wass, Hanna, Johdanto: Mikä on politiikan ilmastomuutos? Teoksessa *Politiikan ilmastomuutos. Eduskunta-vaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, 45–65.
- Brooks, Clem, Nieuwebeerta, Paul & Manza, Jeff, Cleavage-based Voting Behavior in Cross-national Perspective: Evidence from Six Postwar Democracies. *Social Science Research*. Vol. 35, No. 1, 2006, 88–128.
- Butler, David E. & Stokes, Donald E., *Political Change in Britain: The Evolution*

- of Electoral Choice*. Macmillan, London 1974.
- Clark, Terry N., The Breakdown of Class Politics. *The American Sociologist*. Vol. 34, No. 1/2, 2003, 17–32.
- Clark, Terry N. & Lipset, Seymour M. Are Social Classes Dying? *International Sociology*. Vol. 6, No. 4, 1991, 394–410.
- Dalton, Russell J., Beck, Paul Allen & Flanagan, Scott C., Electoral Change in Advanced Industrial Democracies. Teoksessa *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Toim. Russell J. Dalton, S.C. Flanagan ja P.A. Beck. Princeton University Press, Princeton, New Jersey 1984, 3–22.
- D'Hooge, Lorenzo, Achterberg, Peter & Reeskens, Tim, Imagining Class: A Study into Material Social Class Position, Subjective Identification, and Voting Behavior Across Europe. *Social Science Research*, Vol. 70, 2018, 71–89.

- Erola, Jani, *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki 2010.
- Evans, Geoffrey, The Continued Significance of Class Voting. *Annual Review Political Science*, Vol. 3, 2000, 401–417.
- Evans, Geoffrey & Tilley, James, How Parties Shape Class Politics: Explaining the Decline of the Class Basis of Party Support. *British Political Science*. Vol. 42, No. 1, 2012, 137–161.
- Evans, Geoffrey & Tilley, James, *The New Politics of Class: The Political Exclusion of the British Working Class*. Oxford University Press, Oxford 2017.
- Franklin, Mark N., Mackie, Thomas T. & Valen, Henry, *Electoral Change: Responses to Evolving Social and Attitudinal Structures in Western Countries*. Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Gingrich, Jane & Häusermann, Silja, The Decline of the Working-class Vote, the Reconfiguration of the Welfare Support Coalition and Consequences for the Welfare State. *Journal of European Social policy*. Vol. 25, No 1, 2015, 50–75.
- Grönlund, Kimmo & Party Choice. Teoksessa *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023*. Toim. Kimmo Grönlund & Kim Strandberg. Åbo Akademi University, Turku.
- Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi, Puoluevalinta. Teoksessa *Muutosvaalit. Eduskuntavaalitutkimus 2011*. Toim. Sami Borg. Oikeusministeriö, Helsinki 2012, 156–188.
- Hout, Michael, How Class Works: Objective and Subjective Aspects of Class Since the 1970s. Teoksessa *Social Class: How Does It Work?* Toim. Annette Lareau ja Dalton Conley. Russel Sage Foundation, New York 2008, 25–64.
- Isotalo, Veikko, von Schoultz, Åsa & Söderlund, Peter, Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosuoritymät 2003–2019. Teoksessa *Politiikan Ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, 288–306.
- Järvinen, Kristiina & Kolbe, Laura, *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa*. Kirjapaja, Helsinki 2007.
- Karvonen, Lauri, *Parties, Governments and Voters in Finland: Politics Under Fundamental Societal Transformation*. ECPR Press, Colchester 2014.
- Kitschelt, Herbert, Class Structure and Social Democratic Party Strategy. *British Journal of Political Science*. Vol. 23, No. 3, 1994, 299–337.
- Knutsen, Oddbjørn, *Social Structure. Value Orientations and Party Choice in Western Europe*. Palgrave, Cham 2018.
- Knutsen, Oddbjørn, *Class Voting in Western Europe. A Comparative Longitudinal Study*. Lexington Books, Plymouth 2006.
- Kriesi, Hanspeter, Grande, Edgar, Lachat, Romain, Dolezal, Martin, Bornschie, Simon & Frey, Timotheus, Globalization and the Transformation of the National Political Space: Six European Countries Compared. *European Journal of Political Research*. Vol. 45, No. 6, 2006, 921–956.
- Langsæther, Peter E., Evans, Geoffrey & O'Grady, Tom, Explaining the Relationship Between Class Position and Political Preferences: A Long-Term Panel Analysis of Intra-Generational Class Mobility. *British Journal of Political Science*. Vol. 52, No. 2, 2021, 1–10.
- Lazarsfeld, Paul F., Berelson, Bernard ja Gaudet, Hazel, *The People's Choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign*. Columbia University Press, New York 1948.
- Lipset, Seymour Martin & Rokkan, Stein, *Party Systems and Voter Alignments*. The Free Press, New York 1967.
- Melin, Harri & Blom, Raimo, *Jakaantunut Suomi: Raportti ISSP 2009 Suomen aineistosta*. Tampereen yliopisto, Tampere 2012.
- Mykkänen, Juri & Virtanen, Hallituksen muodostaminen: Katosiko strateginen hallitusohjelma? Teoksessa *Politiikan Ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, 196–217.
- Norris, Pippa ja Inglehart, Ronald, *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press, Cambridge 2019.
- Nurmi, Hannu, Institutional Background and Trends. *Scandinavian Political Studies*. Vol. 42, No. 3–4, 2019, 166–174.
- Oskarson, Maria, *Klassröstning i Sverige: Rationalitet, lojalitet eller bara slentrian*. Nerenius & Santerus, Stockholm 1994.
- Oskarson, Maria, The Never-Ending Story of Class Voting in Sweden. Teoksessa *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Toim. Jean Pierre. Oxford University Press, Oxford 2016, 246–259.
- Oskarson, Maria & Demker, Marie, Room for Realignment: The Working-Class Sympathy for Sweden Democrats. *Government and Opposition*. Vol. 50, No. 4, 2015, 629–651.
- Pakulski, Jan & Waters, Malcolm, *The Death of Class*. SAGE, London 1996.
- Paloheimo, Heikki, Ideologiat ja ristiriitautuudet. Teoksessa *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Toim. Heikki Paloheimo & Tapio Raunio. WSOY, Helsinki 2008, 27–59.
- Pesonen, Pertti & Riihinen, Olavi, *Dynamic Finland – The Political System and the Welfare State*. SKS, Helsinki 2002.
- Rennwald, Line, *Social Democratic Parties and the Working Class. New Voting Patterns*. Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- Robison, Joshua & Stubager, Rune, The Class Pictures in Citizens' Minds. *The Journal of Sociology*. Vol. 69, No. 4, 2018, 1220–1247.
- Savage, Mike, *Social Class in the 21st Century*. Pelican Books, Milton Keynes 2015.
- Savage, Mike, Devine, Fiona, Cunningham, Niall, Taylor, Mark, Li, Yaojun, Hjellbrekke, John, Le Roux, Birgitte, Friedman, Sam & Miles, Andrew, A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*. Vol. 47, No. 2, 2013, 210–250.
- Sommer Harrits, G. & Stubager, R., Classes, and Politics: A Changing Relationship. Teoksessa *The Oxford Handbook of Danish Politics*. Toim. Peter Munk Christiansen, Jørgen Elklit & Peter Nedergaard. Oxford University Press, Oxford 2020, 242–258.
- Sosnaud, Benjamin, Brady, David & Frenk, Steven M., Class in Name Only Subjective Class Identity, Objective Class Position, and Vote Choice in American Presidential Elections. *Social Problems*. Vol. 60, No. 1, 2013, 81–99.
- Söderlund, Peter, Electoral Volatility: Finland in a comparative perspective. Teoksessa *Politiikan Ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, 461–476. urn.fi/URN:IS-BN:978-952-259-838-7
- Tiihonen, Aino, *The Mechanisms of Class-Party Ties among the Finnish Working-Class Voters in the 21st Century Finland*. Väit. Tampereen yliopisto, Tampere 2021.
- Tiihonen, Aino & Söderlund, Peter, The Social Basis of the Vote: Class Voting in Finland. Teoksessa *Political Behavior in Contemporary Finland. Studies of Voting and Campaigning in a Candidate Oriented Political System*. Routledge 2023 (ilmestyy).
- Tiihonen, Aino, Kestilä-Kekkonen, Elina, Westinen, Jussi & Rapeli, Lauri, Puoluekannan periytyminen vanhemmilta lapsille. Teoksessa *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Toim. Kimmo Grönlund & Hanna Wass. Oikeusministeriö, Helsinki 2016, 298–320.
- Tilastokeskus 2022. Työlliset sosioekonominen aseman ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2020, 15–74-vuotiaat. Verkossa: www.stat.fi/til/tyti/2020/13/tyti_2020_13_2021-03-04_tau_008_fi.html
- van der Brug, Wouter & van Spanje, Jan, Immigration, Europe and the 'New' Cultural Dimension. *European Journal of Political Research*. Vol. 48, No. 3, 2009, 309–334.
- Westinen, Jussi, *Cleavages in Contemporary Finland: A Study on Party-Voter Ties*. Väit. Åbo Akademi, Turku 2015.